

Ekonomik Büyümede Sürpriz

Ozan Bakış¹

Yönetici Özeti

2016 yılının ilk çeyreğine kıyasla öncü göstergelerde bir toparlanma olduğunu tespit ediyoruz. İkinci çeyrekte tüketim ve yatırımlarda kamu harcamalarının katkısı iyice belirgin hale geliyor. Buna karşılık özel tüketimde ancak sınırlı iyileşme, özel yatırımlarda ise gerileme söz konusu. Özel tüketimi binek otomobil üretiminin sırtladığının altını çizelim. Net dış talep büyümeye pozitif katkı yapsa da altın hariç rakamlara baktığımızda net dış talebin olumlu katkısı ortadan kalkıyor. Güncel veriler ikinci çeyrekte ekonomiye olan güvenin ilk çeyreğe göre bir miktar arttığını ortaya koyuyor. Bu veriler ışığında çeyrekte çeyreğe büyüme oranını yüzde 1,1, yıllık büyüme oranını ise yüzde 4,3 olarak güncelliyoruz.

Yöntem ve veri güncellemelerinden dolayı ikinci çeyrek tahminimizi gecikmeyle çıkarıyoruz. Bu güncelleme ile ilgili daha detaylı açıklama bu notun ekinde yer almaktadır.

Tüketim

Özel tüketimi binek otomobil sırtlıyor

Kesinleşen Nisan, Mayıs ve kısmen Haziran ayı öncü göstergeleri ışığında, 2016 ikinci çeyreğinde bir önceki çeyreğe göre özel tüketim vergisinde yaklaşık yüzde 1, binek otomobil üretiminde yüzde 4,62 ve tüketim malı ithalatında yüzde 0,23 oranında bir artış gerçekleşti. Bununla birlikte hem dayanıksız tüketim malı imalatı hem de dayanıklı tüketim malı imalatı yaklaşık yüzde 1 kadar geriledi (Tablo 2).

Kıyaslamayı bir önceki yılın aynı çeyreğine göre yaptığımızda binek otomobil üretimindeki artış daha da görünür oluyor (yüzde 20,6). Dayanıksız tüketim malı imalatı ve özel tüketim vergisi yüzde 4'ün üzerinde artış gösterirken tüketim malı ithalatı ve dayanıklı tüketim malı imalatının gerilediğini görüyoruz (Tablo 3).

Özel tüketimin öncü göstergelerinin önemli bir kısmı dikkate değer iyileşmeye işaret ettiği için 2016 yılının 1. çeyreğinden 2. çeyreğine özel tüketimde ılımlı bir canlanma bekliyoruz.

Kamu tüketimi hız kesmiyor

Mal ve hizmet harcamaları, personel giderleri ve SGK primlerinden oluşan kamu tüketimi hem çeyrekte çeyreğe (Tablo 4) hem de geçen yılın aynı çeyreğine kıyasla (Tablo 5) büyük bir artış gösterdi. Kamu tüketim harcamalarının 2016'nın ikinci çeyreğinde çeyreklik bazda yüzde 3,90, yıllık bazda ise yüzde 15,49 büyüdüğünü görüyoruz. Kamu tüke-

¹ BETAM, ozan.bakis@eas.bau.edu.tr

	2016Q2
GSYH büyüme (çeyreklik)	1,1
GSYH büyüme (yıllık)	4,3

Tablo 1: Kaynak: Betam. NOT: "çeyreklik" büyüme oranı bir önceki çeyreğe göre tahmin edilen mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış reel büyümeyi; "yıllık" büyüme oranı ise geçen yılın aynı ayına göre tahmin edilen reel büyümeyi göstermektedir.

	2016Q1	2016Q2
İthalat-tüketim	3.05	0.23
SÜE-d.sız tük.	4.88	-1.15
SÜE-d.lı tük.	-1.04	-0.97
Binek oto. üret.	-2.15	4.62
ÖTV	2.94	1.04

Tablo 2: Bir önceki çeyreğe kıyasla özel tüketim. SÜE: Sanayi üretim endeksi, ÖTV: Özel tüketim vergisi.

	2016Q1	2016Q2
İthalat-tüketim	-1.30	-1.68
SÜE-d.sız tük.	7.91	4.65
SÜE-d.lı tük.	4.44	-2.21
Binek oto. üret.	4.82	20.58
ÖTV	4.46	4.47

Tablo 3: Geçen yılın aynı çeyreğine kıyasla özel tüketim.

	2016Q1	2016Q2
Kamu tük. harc.	6.07	3.90

Tablo 4: Bir önceki çeyreğe kıyasla kamu tüketim harcamaları.

	2016Q1	2016Q2
Kamu tük. harc.	11.06	15.49

Tablo 5: Geçen yılın aynı çeyreğine kıyasla kamu tüketim harcamaları.

tim harcamalarının 2016 yılının ilk çeyreğinde de hem çeyreklik hem yıllık bazda görece yüksek büyüme oranlarına dikkatinizi çekmek isteriz.

Yatırım

Özel yatırımlarda durgunluk devam ediyor

2016 yılının ilk çeyreğinde özel yatırım kalemlerinin bir kısmı azalırken bir kısmı artmış, özel yatırımdan büyümeye olan katkı muğlak kalmıştı. İkinci çeyrekte de benzer bir manzara var. Ara malı ve yatırım malı ithalatı, sırasıyla, yüzde 2,22 ve yüzde 3,26 oranında artarken özel yatırımın ithalat hariç diğer alt kalemleri baş aşağı gidiyor. Yatırım malı imalatı, ara malı imalatı ve binek olmayan otomobil üretiminde sırasıyla yüzde 0,07, yüzde 0,90 ve yüzde 4,54 oranında bir azalma gerçekleşti (Tablo 6).

Bir önceki yılın aynı çeyreği ile kıyasladığımızda ise özel yatırım kalemlerinin görece daha iyi bir performans gösterdiğini gözlemliyoruz. Sadece binek olmayan otomobil üretiminde yıllık bazda yüzde 3'ün üzerinde bir azalma gerçekleşirken, diğer tüm alt kalemlerin pozitif büyüme oranlarına sahip olduğunu görüyoruz (Tablo 7).

Bu gelişmeler ışığında özel yatırımlardan büyümeye sınırlı da olsa negatif bir katkı bekliyoruz.

Kamu yatırımları toparlıyor

Özel yatırımların aksine kamu yatırımları ikinci çeyrekte büyümeye olumlu katkı yapıyor. Mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış kamu yatırımları 2016 yılının ilk çeyreğinde, bir önceki çeyrekle kıyaslandığında, yüzde 8,61 azalmıştı. İkinci çeyrekte kamu yatırımlarının toparlayarak yüzde 13,59 oranında arttığını gözlemliyoruz (Tablo 8).

Bir önceki yılın aynı çeyreğine kıyasladığımızda da benzer şekilde, reel kamu yatırımlarının 2016 yılının ilk çeyreğinde büyük bir azalma gösterdikten (yüzde 58,53) sonra yine ikinci çeyrekte toparlayarak (yüzde 18,64 oranında artış) büyümeye olumlu katkı yaptıklarını görüyoruz (Tablo 9).

Dış Ticaret

Mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış reel ihracat endeksi ikinci çeyrekte yüzde 2,6 azalırken aynı dönemde reel ithalat endeksi yüzde 1,79'luk bir artış gösterdi. Altın ihracatının toplam ihracat içinde önemli bir kalem olmaya devam ettiğini görüyoruz. Altın dahil reel ihracat ve reel ithalatta ise yüzde 2'ye yakın büyüme gerçekleşti (Tablo 10).

Bir önceki yılın aynı çeyreğine kıyasla dış ticaret rakamlarına baktığımızda altın dahil ihracatın yüzde 7,59, altın dahil ithalatın ise yüzde 9'a

	2016Q1	2016Q2
İthalat-ara malı	3.84	2.22
İthalat-yatırım malı	15.82	3.26
SÜE-ara malı	0.55	-0.90
SÜE-yatırım malı	-0.64	-0.07
Binek olmayan oto. üret.	-9.59	-4.54

Tablo 6: Bir önceki çeyreğe kıyasla özel yatırımlar. SÜE: Sanayi üretim endeksi

	2016Q1	2016Q2
İthalat-ara malı	8.03	12.58
İthalat-yatırım malı	9.30	4.87
SÜE-ara malı	5.48	1.06
SÜE-yatırım malı	3.58	4.21
Binek olmayan oto. üret.	-4.55	-3.32

Tablo 7: Geçen yılın aynı çeyreğine kıyasla özel yatırımlar.

	2016Q1	2016Q2
Kamu yatırım harc.	-8.61	13.59

Tablo 8: Bir önceki çeyreğe kıyasla kamu yatırımları.

	2016Q1	2016Q2
Kamu yatırım harc.	-58.53	18.64

Tablo 9: Geçen yılın aynı çeyreğine kıyasla kamu yatırımları.

	2016Q1	2016Q2
İhracat	2.16	1.79
İthalat	5.42	1.86
Altın dışı ihracat	0.95	-2.60
Altın dışı ithalat	5.04	2.81

Tablo 10: Bir önceki çeyreğe kıyasla özel yatırımlar. SÜE: Sanayi üretim endeksi

	2016Q1	2016Q2
İhracat	2.59	7.59
İthalat	5.98	8.92
Altın dışı ihracat	4.42	-1.03
Altın dışı ithalat	5.84	7.07

Tablo 11: Geçen yılın aynı çeyreğine kıyasla özel yatırımlar.

yakın bir büyüme oranına sahip olduğunu tespit ediyoruz. Altın hariç büyüme rakamlarına baktığımızda her ikisinin de daha düşük olduğunu görüyoruz (Tablo 11).

Bu gelişmelerden hareketle net dış ticaretin büyümeye sınırlı bir negatif katkı yapmasını bekliyoruz.

Genel değerlendirme

GSYH'nın tahmininde kullandığımız diğer değişkenlere bakarsak 2016 yılının ikinci çeyreğinin ilk çeyreğe kıyasla daha yüksek bir büyüme oranına işaret ettiği sonucuna ulaşıyoruz. Sadece sanayi üretim endeksi yüzde 0,59 azalırken diğer tüm göstergelerin arttığını görüyoruz. Reel kesim güven endeksi ve kapasite kullanım oranındaki artış görece zayıf kalırken elektrik tüketimi ve gelecek 12 aydaki yatırım beklentisi görece yüksek seyrediyor (Tablo 12). Geçen yılın aynı dönemiyle kıyasladığımızda (Tablo 13) benzer sonuçlar görüyoruz.

Kesinleşen Nisan, Mayıs ve kısmen Haziran ayı öncü göstergeleri ışığında, GSYH 2016 ikinci çeyrek büyümesinin çeyreklik bazda yüzde 1,1, yıllık bazda ise yüzde 4,3 olacağını tahmin ediyoruz.

	2016Q1	2016Q2
SÜE	1.38	-0.59
Elektrik tüketimi	0.87	1.65
KKO	-0.23	0.53
Reel kesim güv. end.	-2.29	0.16
Gel. 12 ay yat. bek.	-0.12	1.43

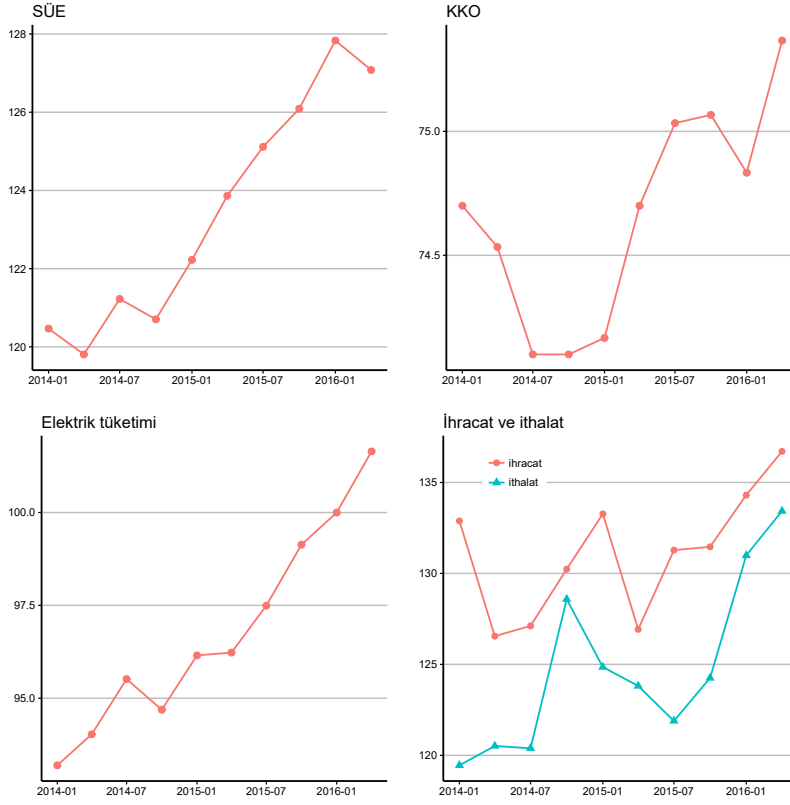
Tablo 12: Bir önceki çeyreğe kıyasla bazı öncü göstergeler. SÜE: Sanayi Üretim Endeksi, KKO: Kapasite kullanım oranı. KKO diğer endekslerin aksine yüzde puan değişimi olarak verilmiştir.

	2016Q1	2016Q2
SÜE	5.60	2.90
Elektrik tüketimi	4.13	5.93
KKO	1.27	1.00
Reel kesim güv. end.	1.19	1.52
gel. 12 ay yat. bek.	-0.12	2.87

Tablo 13: Geçen yılın aynı çeyreğine kıyasla bazı öncü göstergeler.

Mevsim ve takvim etkilerinden arındırma ile ilgili açıklama: Bir önceki çeyreğe göre GSYH büyüme oranı tahmin edilirken tüm verilerde mevsim ve takvim etkileri için düzeltme yapıyoruz. Eğer veriyi yayınlayan kurumlar düzeltilmiş veriyi yayınlıyorsa doğrudan o serileri kullanıyoruz. Bunun mümkün olmadığı durumlarda düzeltmeyi BETAM yapmaktadır. Bu notta kullandığımız değişkenlerin durum şöyle özetlenebilir:

- TCMB: İmalat sanayi kapasite kullanım oranı (KKO); reel kesim güven endeksi (RKGE).
- TÜİK: Sanayi üretim endeksi (SÜE) ve alt kalemleri; ihracat, ithalat ve mal grubuna göre ithalat alt kalemleri (ara malı, yatırım malı ve tüketim malı).
- BETAM: Binek, binek olmayan ve toplam otomobil üretimi; elektrik üretimi; altın dışı ihracat ve altın dışı ithalat; kamu tüketim ve yatırım harcamaları; özel tüketim vergisi (ÖTV).

Şekil 1: Mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış öncü göstergeler. Elektrik tüketimi 2016 yılının ilk çeyreği 100 olacak şekilde endekse dönüştürülmüştür.

EK: Veri ve yöntem güncellemeleri

BETAM, bugüne kadar, GSYH büyüme tahminleri için köprü değişkenler (bridge equations) yaklaşımını kullanageldi. Bu yaklaşımda esas olarak aylık gözlemlenen değişkenler (öncü göstergeler) toplulaştırılmak suretiyle çeyreklik veriye dönüştürülerek GSYH büyüme tahminleri yapılmaktadır. İdeal olan tahmin edilecek çeyreğe ait tüm ayların gözlemlenmesidir. Ne var ki, aylık değişkenlerin kimi ilgili ayın hemen bitiminde açıklandığı kimi bir ay gecikmeyle açıklandığı için tahmin yapılırken çeyreğe ait her üç ay bilgisi mevcut olamamaktadır. BETAM, bu durumda gözlemlenen ayların tüm çeyreği temsil ettiği varsayımı ile tahmin üretiyordu. Yeni güncelleme ile eksik kalan aylar için serinin daha önceki gözlemlerinden hareketle tahminler yapıyoruz. Böylece öncü göstergelerin çeyreklik tahminlerinin daha doğru yapılması hedeflenmektedir.

Diğer önemli bir güncelleme, tahmin yöntemi olarak köprü değişkenlere ek olarak "karma veri örnekleme" (Mixed Data Sampling, MIDAS) yaklaşımının kullanılmasıdır. MIDAS yaklaşımının esas farkı aylık değişkenlerin toplulaştırılmadan çeyreklik değişkenlerle beraber kullanılabilmesinde yatmaktadır. MIDAS yaklaşımının sunduğu esneklik sayesinde "h-dönem sonrası tahmin" yapmak mümkün olduğu için, aylık değişkenler çeyreklik GSYH büyümesinde kullanılabilir. Bu yaklaşımın diğer bir avantajı geçmiş ayların her birine farklı ağırlık vermeyi mümkün kılarak modelin açıklayıcılık gücünü arttırmasıdır.

Daha önce BETAM tahminleri çeyrekten çeyreğe büyüme odaklı olduğu için öncü göstergelerin bir önceki çeyreğe göre değişimleri ön planda tutuldu. Bu yeni güncelleme ile bir önceki çeyreğe göre büyüme ile geçen yılın aynı dönemine göre büyümeye eşit ağırlık veriyoruz.